

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 202
Кримінального процесуального кодексу України»
(реєстр. № 13702 від 26.08.2025)***

***Анотація.** В інформаційній довідці досліджуються правові підстави удосконалення процесуального порядку звільнення підозрюваного, обвинуваченого з-під варту після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Зазначені питання досліджуються в контексті пропозицій, передбачених у проекті Закону України (реєстр. № 13702 від 26.08.2025) (далі – законопроект).*

Розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності та кримінального процесуального законодавства, положенням законів України, що регулюють суспільні відносини у сфері перебування в установах попереднього ув'язнення осіб, яким обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

За результатами аналізу виявлено ризики, які перешкоджатимуть належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягненню проголошеної в ньому мети щодо забезпечення юридичної визначеності підстав для звільнення з-під варту підозрюваних, обвинувачених у зв'язку з внесенням ними застави.

***Ключові слова:** Кримінальний процесуальний кодекс України, підозрюваний, обвинувачений, запобіжні заходи, тримання під вартою, застава, порядок звільнення з-під варту.*

I. Вступ. Відповідно до вимог статей 176, 177, 182, 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) серед запобіжних заходів, які можуть застосовуватися з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання ризикам, передбаченим у цьому Кодексі, визначено заставу та тримання під вартою.

Згідно з частиною третьою статті 183 КПК України слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим передбачених цим Кодексом обов'язків, які будуть покладені на підозрюваного, обвинуваченого у разі внесення застави, а також наслідки їх невиконання.

Положення статті 202 КПК України визначають порядок звільнення особи з-під варту. Так, у частині четвертій цієї статті зазначається, що підозрюваний, обвинувачений звільняється з-під варту після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, якщо в уповноваженої службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою. З моменту звільнення з-під варту у зв'язку з

внесенням застави підозрюваний, обвинувачений вважається таким, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді застави.

Процедура такого звільнення передбачає, що після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, негайно здійснює розпорядження про його звільнення з-під варти та повідомляє про це усно і письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю, а якщо застава внесена під час судового провадження, – прокурора та суд.

При цьому, як зазначено в абзаці другому частини четвертої статті 202 КПК України, перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня.

Водночас, як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, документ, який підтверджує внесення застави, «може бути отримано як зранку, так і ввечері, як напередодні робочого дня, так і напередодні вихідних, святкових та неробочих днів». Тому передбачене у чинній редакції статті 202 КПК України формулювання *«не може тривати більше одного робочого дня»* доцільно замінити на більш юридично визначене, що забезпечить, окрім іншого, «застосування однакового підходу до всіх підозрюваних, обвинувачених, які мають бути звільнені з-під варти у зв'язку з внесенням застави».

II. Основна частина. Вищевикладене обумовило підготовку досліджуваного законопроекту, в якому досягнення названої мети пропонується забезпечити шляхом внесення відповідних змін до абзацу другого частини четвертої статті 202 КПК України. А саме, останнє речення цього абзацу «Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня» замінити на *«Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше 24 годин з моменту отримання такого документа»*.

За результатами проведеного дослідження вважаємо за доцільне відзначити таке.

З огляду на вимоги статті 29 Конституції України, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Затримана особа *негайно* звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Вказаний конституційний принцип щодо негайного звільнення з-під варти у разі відсутності відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, або наявності інших правових підстав для позбавлення особи свободи знайшов своє безпосереднє втілення у положеннях чинного КПК України.

Зокрема, згідно з частиною п'ятою статті 202 цього Кодексу у разі постановлення слідчим суддею, судом ухвали про відмову у продовженні строку тримання під вартою, про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на інший запобіжний захід, про звільнення особи з-під варти у випадку, передбаченому частиною третьою статті 206 КПК України (тобто в порядку судової перевірки обґрунтованості та законності затримання чи тримання під вартою особи), або у випадку закінчення строку дії ухвали слідчого

судді, суду про тримання під вартою підозрюваний, обвинувачений повинен бути *негайно* звільнений, якщо в уповноваженої службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Аналогічним чином, частиною четвертою цієї статті передбачено, що підозрюваний, обвинувачений звільняється з-під варти за таких само підстав після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. У цьому випадку уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, негайно здійснює розпорядження про його звільнення з-під варти.

Враховуючи об'єктивну необхідність протягом певного часу перевірити документи, що підтверджують внесення підозрюваним, обвинуваченим застави, вказана норма обмежує строк такої перевірки, визначаючи, що вона не може тривати більше *одного робочого дня*.

Подібний порядок звільнення з-під варти підозрюваного, обвинуваченого після внесення застави, у т.ч. строк перевірки документа, що підтверджує її внесення, передбачено в частині сьомій статті 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30.06.1993 № 3352-XII.

Своєю чергою, виходячи з аналізу положень статей 50–52 Кодексу законів про працю України, слід констатувати, що тривалість щоденної роботи (зміни) зазвичай не може перевищувати 8 годин при п'ятиденному робочому тижні та загальній тижневій нормі робочого часу 40 годин. Водночас законодавством встановлюється перелік професій, посад та окремих категорій працівників, які мають право, наприклад, через шкідливі умови праці, на скорочену тривалість робочого часу. У такому разі тривалість щоденної роботи (зміни) становить менше вказаних восьми годин.

Відповідно до пункту 2 Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5, начальник слідчого ізолятора (далі – СІЗО) організовує роботу персоналу СІЗО за *змінним* графіком так, щоб перебування осіб рядового та начальницького складу забезпечувалося в СІЗО *цілодобово*. У вихідні та святкові дні, а також у разі ускладнення оперативної обстановки у СІЗО за рішенням начальника СІЗО організовується *цілодобове* чергування адміністрації СІЗО¹.

Тобто робота персоналу СІЗО, зокрема його начальницького складу, здійснюється цілодобово за змінним графіком. Внаслідок цього, перевірка документа, що підтверджує внесення застави, уповноваженою службовою особою СІЗО, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, має бути проведена не більше ніж протягом восьми годин, що складає тривалість

¹ Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>

робочого дня або робочої зміни в СІЗО у будь-який період доби, а також у вихідні та святкові дні.

Водночас у випадку, якщо така перевірка триватиме «...не більше 24 годин з моменту отримання такого документа», як це запропоновано в законопроекті, максимальний час, упродовж якого уповноважена службова особа місця ув'язнення може перевіряти документ, що підтверджує внесення застави, та, відповідно, не звільняти з-під варти в цей період підозрюваного, обвинуваченого, збільшується втричі.

Це, очевидно, не узгоджується з передбаченою Конституцією України та КПК України основоположною нормою щодо негайного (у т.ч. після закінчення певного строку, встановленого законом) звільнення особи з-під варти за відсутності правових підстав її подальшого позбавлення свободи. Крім того, вказані пропозиції не відповідають положенням статті 22 Конституції України про те, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Проте, запропоновані зміни можуть призвести до погіршення передбачених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина.

З огляду на вищевикладене, вбачається доцільним залишити абзац другий частини четвертої статті 202 КПК України в чинній редакції.

Отже, вищезначені положення досліджуваного законопроекту не повною мірою узгоджуються зі встановленими Законом України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-ІХ вимогами щодо повноти й системності змісту нормативно-правового акта, відповідності його положень нормам інших законів, зокрема Конституції України та КПК України, щодо дотримання права людини на свободу. У подальшому це суттєво ускладнить реалізацію законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягнення проголошеної в ньому мети щодо удосконалення порядку звільнення з-під варти підозрюваних, обвинувачених після внесення ними застави.

III. Висновки. Попри актуальне значення проекту Закону України «Про внесення змін до статті 202 Кримінального процесуального кодексу України» (реєстр. № 13702 від 26.08.2025), він містить певні, наведені вище, ризики запропонованих у ньому положень, які в подальшому перешкоджатимуть його реалізації.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*